

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑๔/๒๕๖๘

เรื่องพิจารณาที่ ๖/๒๕๖๘

วันที่ ๘ เดือน กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๖๘

ระหว่าง { ศาลจังหวัดชัยบุรี

ผู้ร้อง

ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” วรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง อันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” วรรคสี่ บัญญัติว่า “มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม” และวรรคห้า บัญญัติว่า “บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ ถูกแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ ซึ่งมีวัตถุประสงค์เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๔๖ ว่าพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญเป็นอันใช้บังคับมิได้ ประกอบกับหลักเกณฑ์ในการใช้ชื่อรองตามพระราชบัญญัติดังกล่าวยังไม่รัดกุมและอาจมีการนำชื่อสกุลของบุคคลอื่นมาใช้เป็นชื่อรองอันจะทำให้บุคคลทั่วไปเกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้น อีกทั้งวิธีการขอตั้งชื่อสกุลที่เป็นอยู่ไม่เอื้อต่อการให้บริการประชาชนโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ และการกำหนดให้ผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลเท่านั้นที่ เป็นผู้ที่มีอำนาจอนุญาตให้บุคคลอื่นร่วมใช้ชื่อสกุลก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติในกรณีผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลเสียชีวิตไปแล้ว นอกจากนี้ อัตราค่าธรรมเนียมเดิมใช้มาเป็นระยะเวลานาน ไม่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการและให้บริการข้อมูลชื่อบุคคลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง โดยมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน”

มีประเด็นที่ต้องพิจารณาตามข้อโต้แย้งของจำเลยที่ว่า จำเลยมีสิทธิที่จะใช้ชื่อสกุลของโจทก์เท่าเทียมกับโจทก์ แต่กลับไม่ได้รับอำนาจในการตัดสินใจว่าตนเองจะใช้ชื่อสกุลนั้นต่อไปหรือไม่ ทั้งที่ตนมีบุตรที่ใช้ชื่อสกุลเดียวกันอันเป็นสถาบันครอบครัว การที่พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ กำหนดให้จำเลยต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน ขัดต่อสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเรื่องความเสมอภาคของบุคคล ไม่เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ ที่วินิจฉัยว่า สิทธิการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์เทือกเถาเหล่ากอของตน เป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ จึงขัดหรือแย้งต่อหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มีเจตนารมณ์ในการทำให้การจดทะเบียน การขอเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล และการขอร่วมชื่อสกุล เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นภาระเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยพระราชบัญญัติชื่อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ ได้แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ซึ่งวรรคหนึ่ง กำหนดให้เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน ทั้งนี้ พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๔ กำหนดให้ “ชื่อสกุล” หมายความว่า ชื่อประจำวงศ์สกุล และมาตรา ๑๑ กำหนดให้ผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลมีสิทธิที่จะอนุญาตให้ผู้มีสัญชาติไทยผู้ใดร่วมใช้ชื่อสกุลของตนก็ได้ โดยยื่นคำขอต่อนายทะเบียนท้องที่ในท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่

ในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร การอนุญาตจะสมบูรณ์ต่อเมื่อนายทะเบียนท้องถิ่นได้ออกหนังสือสำคัญแสดงการอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลให้แก่ผู้ที่จะใช้ชื่อนั้น และในกรณีที่ผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลตายแล้ว ให้ผู้สืบสันดานของผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลในลำดับที่ใกล้ชิดที่สุดซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อนั้นมีสิทธิอนุญาต อันเป็นการบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ที่จดทะเบียนตั้งชื่อสกุล ดังนั้น ถ้าหากผู้ใดประสงค์จะใช้ชื่อสกุลซึ่งมีผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลดังกล่าวเอาไว้เสียก่อนแล้ว ผู้นั้นจำเป็นต้องได้รับอนุญาตจากผู้ที่จดทะเบียนตั้งชื่อนั้นเสียก่อนจึงจะมีสิทธิใช้ชื่อนั้นดังกล่าว และในกรณีที่มิได้รับอนุญาตบุคคลดังกล่าวย่อมไม่มีสิทธิที่จะใช้ชื่อสกุลของบุคคลอื่น การที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวต้องบัญญัติรับรองสิทธิของผู้ที่จดทะเบียนตั้งชื่อสกุล เนื่องจากชื่อสกุลเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเทือกเถาเหล่ากอ ตระกูล เครือญาติ และสาแหรก อันมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี และวิถีทางของสังคมไทย อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว วรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้คู่สมรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกัน หรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน อันมีลักษณะเป็นการบัญญัติยกเว้นหลักการที่ว่าผู้ใดประสงค์จะใช้ชื่อสกุลซึ่งผู้อื่นได้จดทะเบียนตั้งขึ้น จำต้องได้รับความยินยอมจากผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลดังกล่าวเสียก่อนจึงจะมีสิทธิใช้ชื่อนั้น และเป็นการบัญญัติให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๔๖ ที่วินิจฉัยว่า สิทธิการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์หรือเทือกเถาเหล่ากอของตน เป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ คู่สมรสสามารถที่จะเลือกใช้ชื่อสกุลเดิมของตน ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนไปใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่าย ซึ่งเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์หรือเทือกเถาเหล่ากอของตน แต่ทั้งนี้ ถ้าหากคู่สมรสประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่ายก็ย่อมสามารถทำได้โดยตกลงกันระหว่างคู่สมรส โดยที่คู่สมรสฝ่ายที่ประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลของคู่สมรสฝ่ายดังกล่าว เพียงแค่คู่สมรสซึ่งสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมายตกลงกันให้อีกฝ่ายมีสิทธิใช้ชื่อสกุลก็เพียงพอที่จะส่งผลทำให้คู่สมรสฝ่ายที่ประสงค์จะใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่ายมีสิทธิที่จะใช้ชื่อสกุลได้โดยชอบด้วยกฎหมาย จึงเป็นกรณีที่สิทธิในการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่ายโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้จดทะเบียนตั้งชื่อสกุลนั้น เป็นผลมาจากการสมรสโดยชอบด้วยกฎหมายและคู่สมรสตกลงกันในส่วนของการใช้ชื่อสกุล ดังนั้น ถ้าหากการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาเพิกถอนการสมรสดังกล่าว อันเป็นการยุติความสัมพันธ์ของคู่สมรสโดยเจตนาของคู่สมรสเองหรือในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันหรือมีเหตุอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย การยุติความสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่าย กล่าวคือ คู่สมรสซึ่งตกลงที่จะใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่าย และมีสิทธิที่จะใช้ชื่อนั้นดังกล่าวโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากผู้จดทะเบียน

ตั้งชื่อสกุลดังกล่าว ย่อมสิ้นสิทธิในการใช้ชื่อสกุลดังกล่าวอีกต่อไปและจำต้องกลับมาใช้ชื่อสกุลเดิมของตน ตามพระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง

การที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวต้องกำหนดให้เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้คู่สมรสฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน เนื่องจากการใช้ชื่อสกุลในลักษณะดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะเป็นการใช้เพียงลำพังระหว่างคู่สมรสเพียงเท่านั้น หากแต่เป็นการใช้ชื่อสกุลร่วมกับบรรดาเครือญาติอื่น ๆ ของคู่สมรสอีกฝ่าย ซึ่งชื่อสกุลย่อมมีผลกระทบต่อชื่อเสียงเกียรติยศต่อผู้ร่วมใช้ชื่อสกุลนั้นทุกคน กล่าวคือ ถ้าหากมีผู้ใช้ชื่อสกุลดังกล่าวคนใดประพฤติดนเป็นผู้น่ามีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือทำประโยชน์ชื่อเสียงให้ประเทศชาติ ก็ย่อมมีผลให้ผู้ที่ร่วมใช้ชื่อสกุลนั้นที่เป็นเครือญาติได้ส่วนแห่งเกียรติยศนั้นด้วย ในทางกลับกัน หากมีผู้ใช้ชื่อสกุลดังกล่าวคนใดประพฤติดนให้เสื่อมเสีย กระทำผิดกฎหมาย หรือกระทำการให้เป็นที่น่ารังเกียจชังของบุคคลทั่วไปหรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ก็ย่อมส่งผลให้ผู้ที่ร่วมใช้ชื่อสกุลที่เป็นเครือญาติอาจต้องรับส่วนของความเสื่อมเสียนั้นมาด้วยเช่นกัน เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส คู่สมรสฝ่ายที่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายย่อมหมดความชอบธรรมที่จะใช้ชื่อสกุลอันเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงเทือกเถาเหล่ากอ ตระกูล เครือญาติ และสาแหรก อีกต่อไป เนื่องจากการใช้ชื่อสกุลในลักษณะดังกล่าวมิใช่การได้มาโดยกำเนิดหรือมิได้เป็นเครือญาติกันอย่างแท้จริง อีกทั้งเพื่อเป็นการป้องกันมิให้คู่สมรสฝ่ายที่ใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายกระทำการใด ๆ อันจะส่งผลกระทบต่อชื่อเสียงของชื่อสกุล เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้ที่จดทะเบียนตั้งชื่อสกุล อันเป็นการคำนึงถึงสิทธิดังกล่าวไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์หรือเทือกเถาเหล่ากอของตน ถึงแม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญจะได้เคยวินิจฉัยว่าสิทธิในการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์หรือเทือกเถาเหล่ากอของตนเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน แต่ทั้งนี้ การที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายบัญญัติรับรองสิทธิดังกล่าวย่อมต้องคำนึงถึงสิทธิของผู้เป็นเจ้าของชื่อสกุลในอันที่จะคงไว้ซึ่งสิทธิในการอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้ใดใช้ชื่อสกุล และกระทำการใด ๆ มิให้สิทธิในการใช้ชื่อสกุลของเครือญาติต้องถูกถูกรอนหรือถูกระทบอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งต้องคำนึงถึงความเป็นธรรมต่อบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชื่อสกุลดังกล่าว อันเป็นการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมิใช่คำนึงถึงแต่เพียงคู่สมรสหรือสถาบันครอบครัวเพียงเท่านั้น แตกต่างจากกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงโดยความตายตามมาตรา ๑๓ วรรคสอง ที่เป็นเหตุปัจจัยโดยธรรมชาติมิใช่เจตนาของคู่สมรสหรือความขัดแย้งบาดหมางหรือเหตุอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ความรู้สึกถึงความเป็นเครือญาติจึงยังคงดำรงอยู่ การสิ้นสุดการสมรสโดยเงื่อนไขของมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่งและวรรคสองจึงต้องบัญญัติไว้แตกต่างกัน ดังนั้น พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง

จึงไม่ได้มีลักษณะเป็นการทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย หรือมีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายไม่เท่าเทียมกัน อีกทั้งไม่ได้มีลักษณะเป็นการทำให้ชาย หญิง หรือคู่สมรสมีสิทธิไม่เท่าเทียมกันแต่อย่างใด นอกจากนี้ ไม่ได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เป็นไปตามหลักความเสมอภาค ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติที่ชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

(นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์)
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ